

ЎЗБЕКИСТОНДА ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТГА ЎТИШ ЗАРУРЛИГИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ

Ахмедова Заринабону Ифтихор қизи
Ўзбекистон Республикаси Банк-молия
академияси тингловчиси

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда яшил иқтисодиётга ўтиш зарурлиги ва истиқболлари ёритилган. Мамлакатдаги экологик муаммолар, энергетика соҳасидаги газга боғлиқлик ва молиявий механизмларнинг чекланганлиги таҳлил қилинган. Шу билан бирга, қайта тикланувчи энергия улушини ошириш, яшил молия тизимини йўлга қўйиш, саноат ва транспорт соҳаларида энергия самарадорлигини таъминлаш ҳамда янги иш ўринлари яратиш каби истиқболли йўналишлар кўрсатиб берилган.

Калит сўзлар: *яшил иқтисодиёт, иқлим ўзгариши, қайта тикланувчи энергия, яшил молия, барқарор тараққиёт.*

Матн:

Ўзбекистон иқлим ўзгариши таъсирини кучли ҳис этаётган мамлакатлар қаторига киради. Орол денгизи фожiasi, сув ресурсларининг танқислиги, ҳаво ифлосланиши ва чанг бўронлари мамлакат иқтисодиёти ҳамда аҳоли соғлиғига жиддий хавф туғдирмоқда. Жаҳон банки ҳисоб-китобларига кўра, иқлим ўзгариши натижасида 2050 йилга бориб мамлакат ЯИМи 10 фоизгача камайиши мумкин (World Bank, 2022). Шу боис яшил иқтисодиётга ўтиш нафақат экологик муаммоларни енгиш, балки иқтисодий барқарорликни таъминлаш учун ҳам заруратдир.

Ҳозирги пайтда мамлакат электр энергиясининг қарийб 85 фоизи табиий газ ҳисобига ишлаб чиқарилмоқда (IEA, 2023). Бу ҳолат энергетик хавфсизликка салбий таъсир кўрсатиб, ташқи омилларга кучли боғлиқликни юзага келтирмоқда. 2023 йил кишидаги энергия инқироzi газга юқори боғлиқликнинг хавфини яққол кўрсатиб берди. Шу билан бирга, ҳар йили ҳаво ифлосланиши туфайли мамлакат иқтисодиёти ЯИМнинг 6,5 фоизига тенг зарар кўрмоқда (UNEP, 2021).

Яшил иқтисодиётга ўтишнинг аҳамияти, биринчи навбатда, экологик хавфларни юмшатишда кўринади. Саноатда энергия самарадорлигини 20 фоизга оширишнинг ўзи йилига 1 миллиард доллардан ортиқ иқтисодий тежаш имконини беради (ADB, 2020). Шу билан бирга, яшил иқтисодиёт янги иш ўринлари яратиш имконини ҳам очади. БМТнинг Атроф-муҳит дастури (UNEP)

маълумотларига кўра, Ўзбекистонда 2030 йилга қадар ушбу жараён 500 мингга яқин янги иш ўрни яратиши мумкин.

Истиқболларга тўхталадиган бўлсак, мамлакат 2030 йилга қадар электр энергиясининг камида 25 фоизини қайта тикланувчи манбалар ҳисобига ишлаб чиқаришни мақсад қилган. Бундан ташқари, Қашқадарё ва Навоий вилоятларида йирик шамол электр станциялари қурилиши режалаштирилган (Ministry of Energy of Uzbekistan, 2024). Молия соҳасида миллий яшил фондни ташкил этиш ва халқаро бозорда 1 миллиард долларлик яшил облигациялар чиқариш режаси ҳам муҳокама қилинмоқда. Транспорт соҳасида эса 2030 йилга қадар электромобиллар сонини 200 мингга етказиш ва қурилиш соҳасида “яшил сертификат” тизимини жорий этиш кўзда тутилган.

Бу ислохотлар ижтимоий жиҳатдан ҳам муҳим аҳамиятга эга. Тоза ҳаво ва сув, янги иш ўринлари, ресурслардан самарали фойдаланиш аҳоли саломатлиги ва турмуш сифатига ижобий таъсир кўрсатади. Агар миллий стратегиялар изчил амалга оширилса, 2060 йилга бориб Ўзбекистон энергия таъминотининг 70 фоизини қайта тикланувчи манбалар ҳисобига таъминлай олиши мумкин (IEA, 2023). Бу нафақат экологик хавфларни юмшатади, балки мамлакатнинг халқаро рақобатбардошлигини ошириб, барқарор тараққиёт учун мустаҳкам асос яратади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026-йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 30 январдаги “Ўзбекистон — 2030” стратегиясини “Атроф-муҳитни асраш ва “яшил иқтисодиёт” йилида амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-16-сонли Фармони.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 4 октябрдаги ПҚ4477-сонли “2019-2030 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасининг “яшил” иқтисодиётга ўтиш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Қарори. www.lex.uz
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 2 декабрдаги “2030 йилгача Ўзбекистон Республикасининг “яшил” иқтисодиётга ўтишига қаратилган ислохотлар самарадорлигини ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-436-сон қарори.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 4 апрелдаги “Иқтисодий ислохотларни амалга оширишда илмий ёндашувларни кенгайтириш ва бошқарув кадрларини тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-108-сонли қарори.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 29 сентябридаги “Яшил” иқтисодиётга ўтиш жараёнини бошқариш тизимини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 514-сонли қарори
7. Hoshen S., Hasan N., Hossain S., Mamun A.A., Mannan A., Mamun A.A. Green Financing: An Emerging Form of Sustainable Development in Bangladesh // Journal of Business and Management (IOSR-JBM). 2017. №12. PP. 24–30. www.iosrjournals.org DOI: 10.9790/487X-1912072430.
8. Beder, S. (2011), “Environmental economics and ecological economics: the contribution of interdisciplinary to understanding, influence and effectiveness”, Environmental Conservation, vol. 38, no. 2, pp. 140-150. SPASH2011.
9. Liton Chandra Voumik. Md Gaffar Hossain Shah. (2014) A green Economy in the Context of Sustainable Development and Poverty Eradication: What are the Implications for Bangladesh? Journal of Economics and Sustainable Development. www.iiste.org ISSN 2222-1700 (Paper) ISSN 2222-2855 (Online) Vol.5, No.3, – P. 117-131.
10. Доклад UNEP (2009) Глобальный «зеленый» новый курс : доклад UNEP/ UNEP. – март. –42 с –URL:
1. http://www.unclearn.org/sites/www.unclearn.org/files/inventory/UNEP90_RU_S.pdf
11. Кожевникова Т.М., Теракопов С.Г. (2013) «Зеленая экономика» как одно из направлений устойчивого развития”. Социально-экономические явления и процессы. № 3 (049),
12. Шадиметов.Ю., Айрапетов Д. (2022) “Зеленая экономика» путь к устойчивому развитию”. Транспортда ресурстежамкор технологиялар. Халқаро илмий-техникавий анжуман материаллари тўплами. ТДТУ. – Т.:
13. Похвощев В.А, Лукина А.В. «Зеленая экономика» в социальном развитии России // МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). 2014. №1 (январь–март). С. 70–74.
14. Муминов Н.Г., Кадыров А.А. Особенности и факторы развития «зелёных» инвестиций // Экономика и финансы, № 2 (162), 2023.– С.42-49. DOI: 10.34920/eIf/vOL_2023_ISSue_2_6
15. Dudin, M.N.; Frolova, E.E.; Protopopova, O.V.; Mamedov, O.; Odintsov, S.V. Study of innovative technologies in the energy industry: nontraditional and renewable energy sources // Entrepreneurship and Sustainability Issues 2019. 6(4). PP. 1704–1713. [https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4\(11\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4(11)).
16. Гасий В.В. Роль государственно-частного партнерства в обеспечении «зеленого» роста региональной экономики // Горизонты экономики. 2015. №5 (24). С. 38–43.